

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/64/2004

TYPOWY POLAK I EUROPEJCZYK - PODOBIENSTWA I RÓŻNICE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Przystąpienie do Unii Europejskiej nie tylko oznacza integrację państw, ale także stwarza możliwość częstszych kontaktów i lepszego poznania się społeczeństw krajów członkowskich. Daje to Polakom lepszą niż dotychczas okazję do skonfrontowania z rzeczywistością stereotypów i wyobrażeń dotyczących naszych partnerów, a także możliwość bardziej świadomego określenia własnej tożsamości. Z jakim obrazem naszych partnerów w Unii i nas samych wchodzimy do tej organizacji - pod jakimi względami jesteśmy do siebie podobni, a pod jakimi różni? Badanie¹ pogłębia naszą wiedzę o samoocenie Polaków w przeddzień przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Porównanie tegorocznych wyników z wcześniejszymi danymi (z lat 1992, 1994, 1996, 2001) umożliwia prześledzenie zmian, jakie zachodzą w postrzeganiu Polaków i Europejczyków.

Podobnie jak w ubiegłych latach prosiliśmy respondentów, aby za pomocą zestawu cech ułożonych w przeciwstawne pary scharakteryzowali typowego Europejczyka i typowego Polaka. Układ cech, jakie badani przypisywali Polakowi i Europejczykowi, obrazuje stereotypowy wizerunek każdego z nich.

Analiza zmian dotyczących stereotypowego wyobrażenia Polaka i Europejczyka prowadzi do czterech głównych wniosków:

- 1) wizerunek typowego Europejczyka jest bardziej stabilny w czasie niż wizerunek typowego Polaka;
- 2) zmiany w obrazie Polaka i Europejczyka, jakie zaszły w ostatnich trzech latach, mają charakter ilościowy, a nie jakościowy. Bardziej zasadnicze zmiany w niektórych

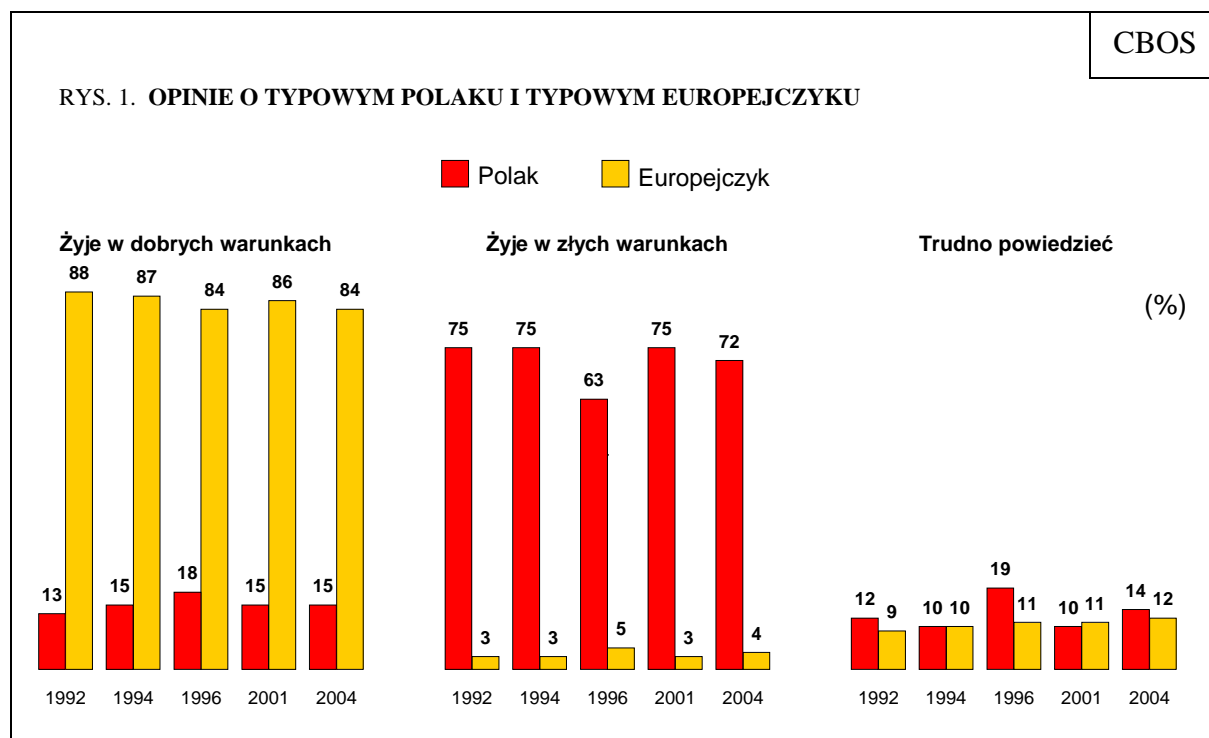
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (166) przeprowadzono w dniach od 5 do 8 marca 2004 roku na liczącej 1022 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

wymiarach ocen widoczne są natomiast z perspektywy ostatnich kilkunastu lat. Największe zmiany w autocharakterystyce Polaków dotyczą ich stosunku do pracy zawodowej i kariery oraz wiążą się z wyraźnym dowartościowaniem tej sfery życia;

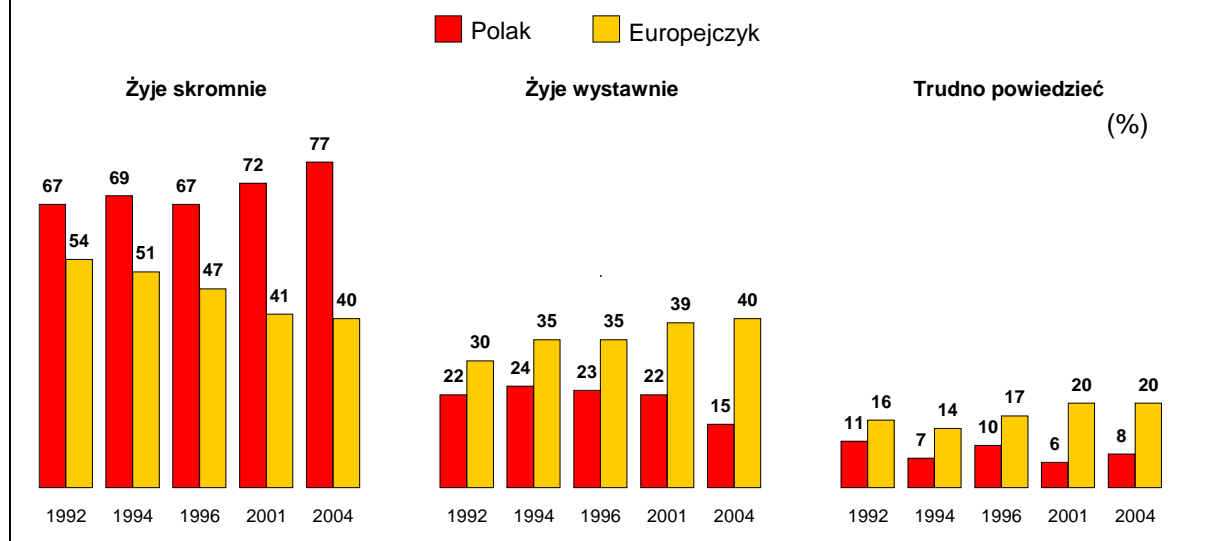
- 3) po odnotowanym w 2001 roku wyraźnym pogorszeniu się autostereotypu Polaków obecnie obserwujemy poprawę w tym zakresie;
- 4) wizerunki Polaka i Europejczyka mają ze sobą coraz więcej wspólnego. Oznacza to, że Polacy we własnej ocenie są coraz bardziej podobni do Europejczyków.

Mimo tych zmian autostereotyp Polaka nadal w znacznym stopniu odbiega od stereotypowego wyobrażenia mieszkańca Europy Zachodniej. **Tym, co w opinii społecznej nadal w największym stopniu odróżnia Polaka od Europejczyka, są przede wszystkim warunki życia, system wartości oraz pewność siebie.**

W opinii zdecydowanej większości ankietowanych, przeciętny Polak żyje w złych warunkach, skromnie. Warunki bytowe typowego Europejczyka są dobre, choć nie zawsze oznacza to, że żyje on wystawnie.

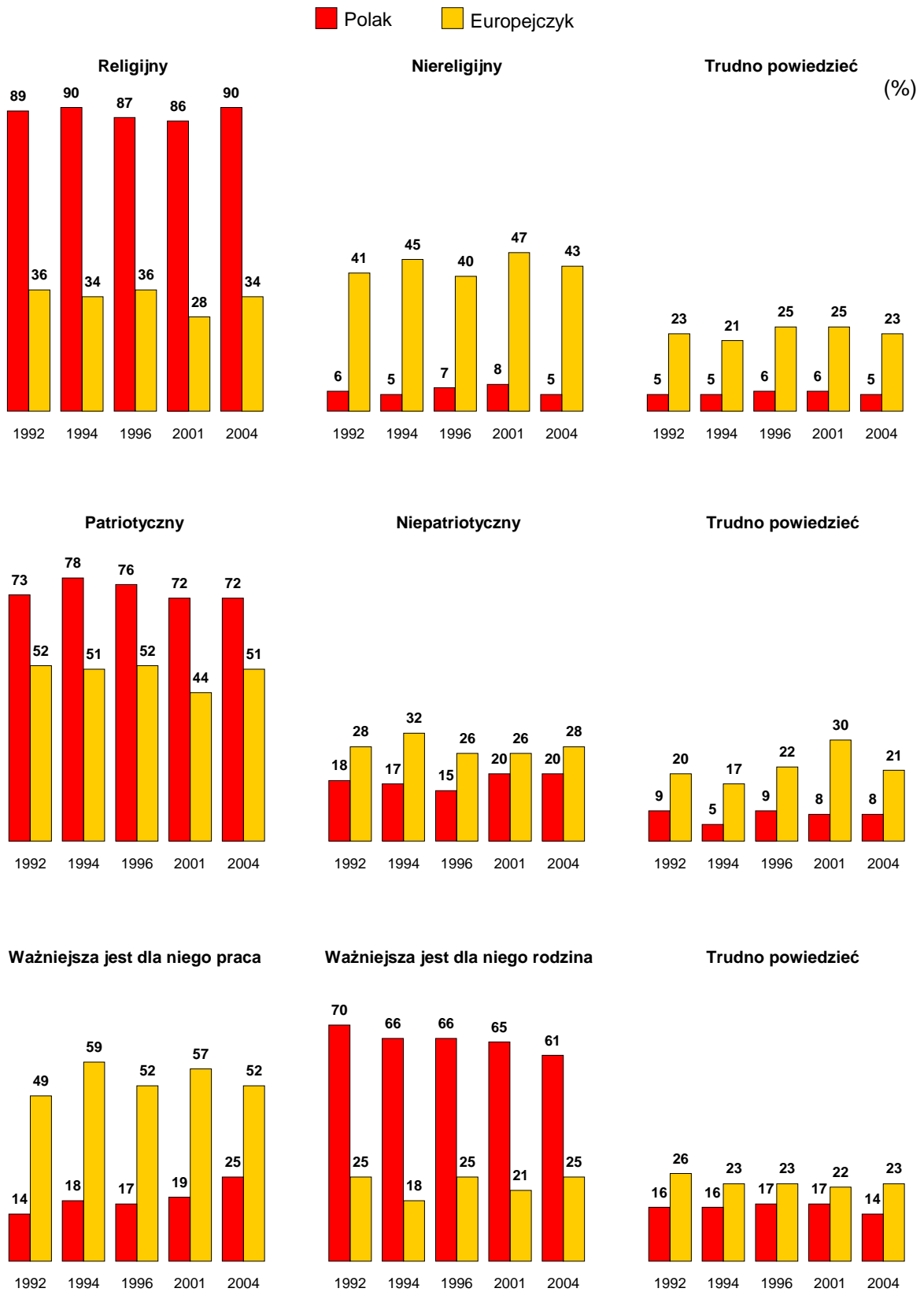
RYS. 2. OPINIE O TYPOWYM POLAKU I TYPOWYM EUROPEJCZYKU

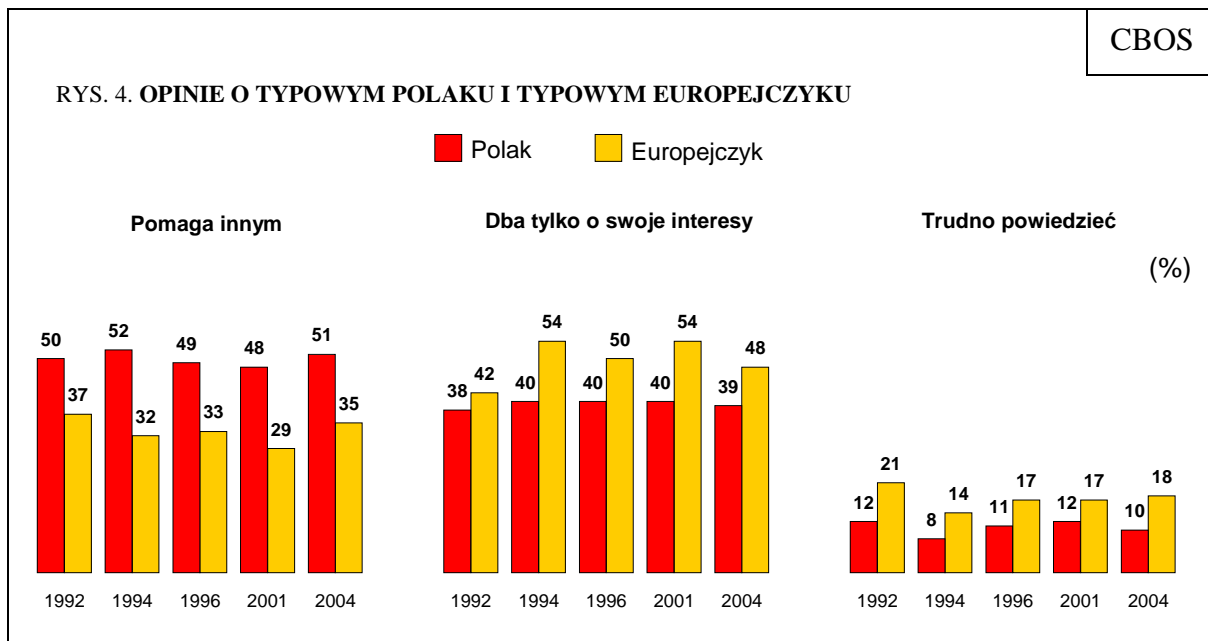

W obrazie Polaka silnie eksponowane są cechy świadczące o jego orientacji wspólnotowej - przejawiającej się zarówno na poziomie grupy religijnej, narodu, jak i rodziny. Typowy Polak jest religijny, cechuje się patriotyzmem oraz - w opinii badanych - przedkłada rodzinę nad pracę. Warto jednak zaznaczyć, że o ile przekonanie o religijności i patriotyzmie Polaka nie słabnie wraz z upływem lat, o tyle postrzegane znaczenie rodziny jako wartości nadrzędnej wobec pracy powoli maleje. Na razie trudno powiedzieć, czy będzie to trwała tendencja czy też wzrost wartości pracy wynika z utrzymywania się wysokiej stopy bezrobocia. O wspólnotowej orientacji Polaka świadczy także opinia, że typowy mieszkaniec naszego kraju raczej pomaga innym, niż dba tylko o swoje interesy.

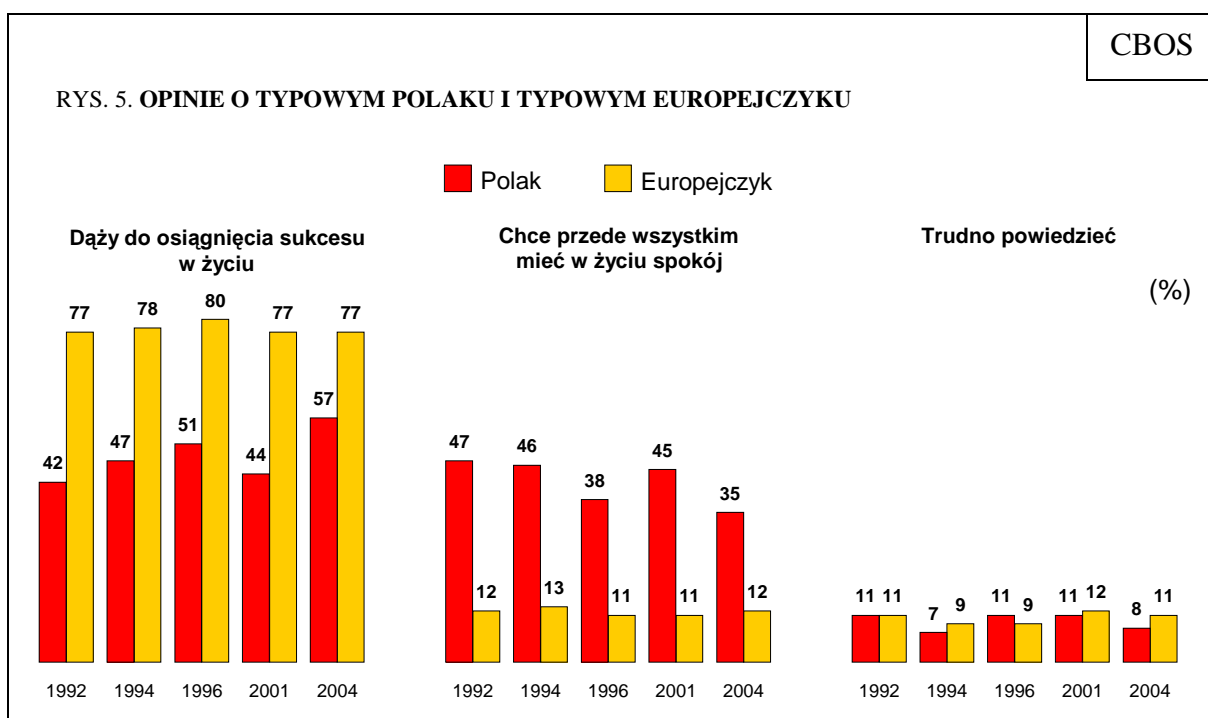
Europejczykowi - odmiennie niż Polakowi - przypisywana jest raczej orientacja indywidualistyczna. Europejczyk jest rzadziej utożsamiany z takimi cechami, jak patriotyzm, religijność; dalsze miejsce w jego systemie wartości zajmuje rodzina. W opinii przeważającej części badanych typowy mieszkaniec Europy Zachodniej cechuje się patriotyzmem, raczej nie należy do osób religijnych, a praca jest dla niego ważniejsza niż rodzina. Ponadto skłonny jest dbać wyłącznie o swoje interesy niż pomagać innym.

RYS. 3. OPINIE O TYPOWYM POLAKU I TYPOWYM EUROPEJCZYKU

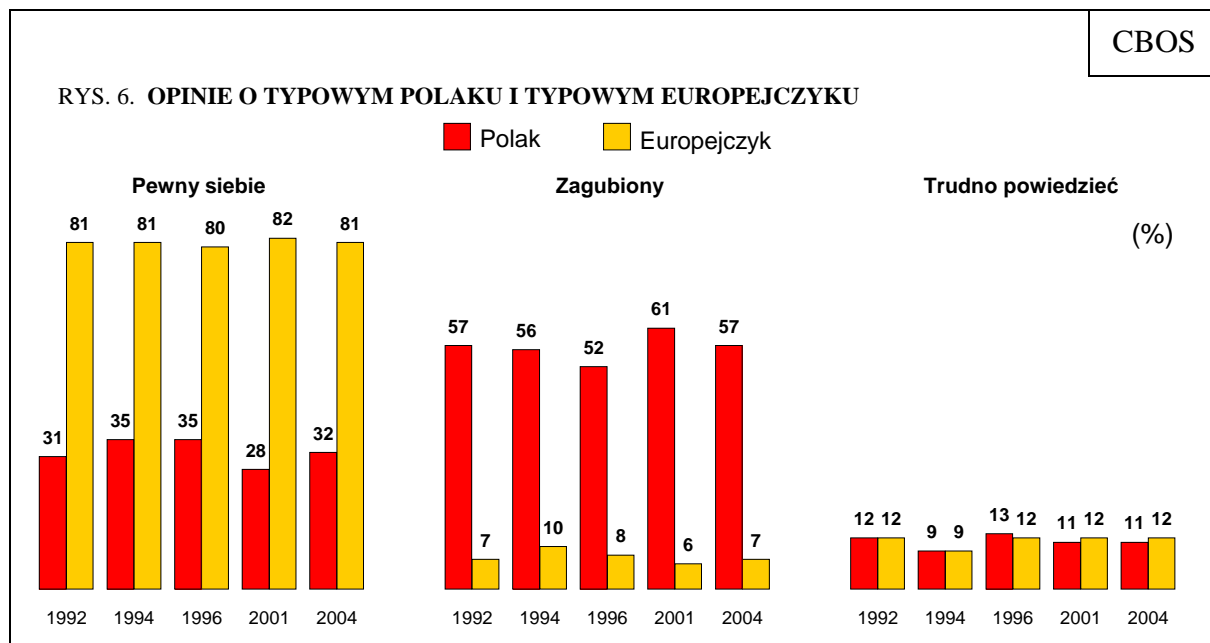

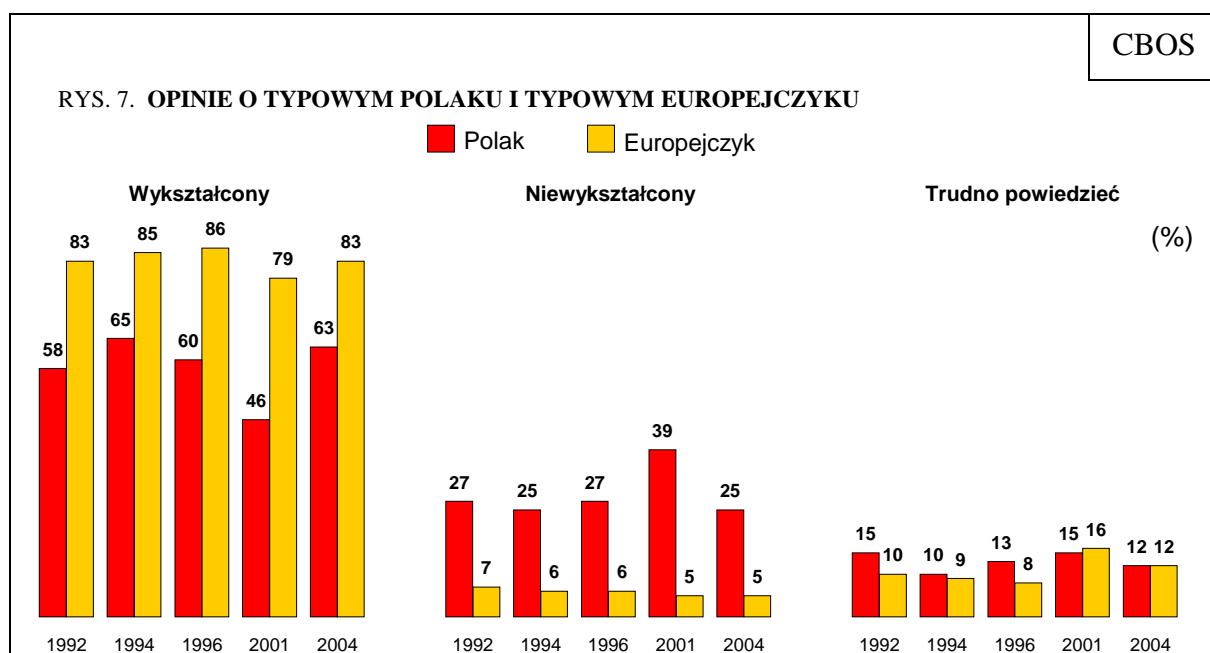
Typowy Europejczyk jest ponadto zorientowany na własny rozwój. Dążenie do osiągnięcia sukcesu w życiu częściej niż dotychczas (począwszy od roku 1992) badani dostrzegają także w działaniach typowego Polaka. Kierowanie się chęcią osiągnięcia sukcesu przypisuje mu ponad połowa ankietowanych. Nieco więcej niż co trzeci uważa natomiast, że Polak chce przede wszystkim mieć w życiu spokój.

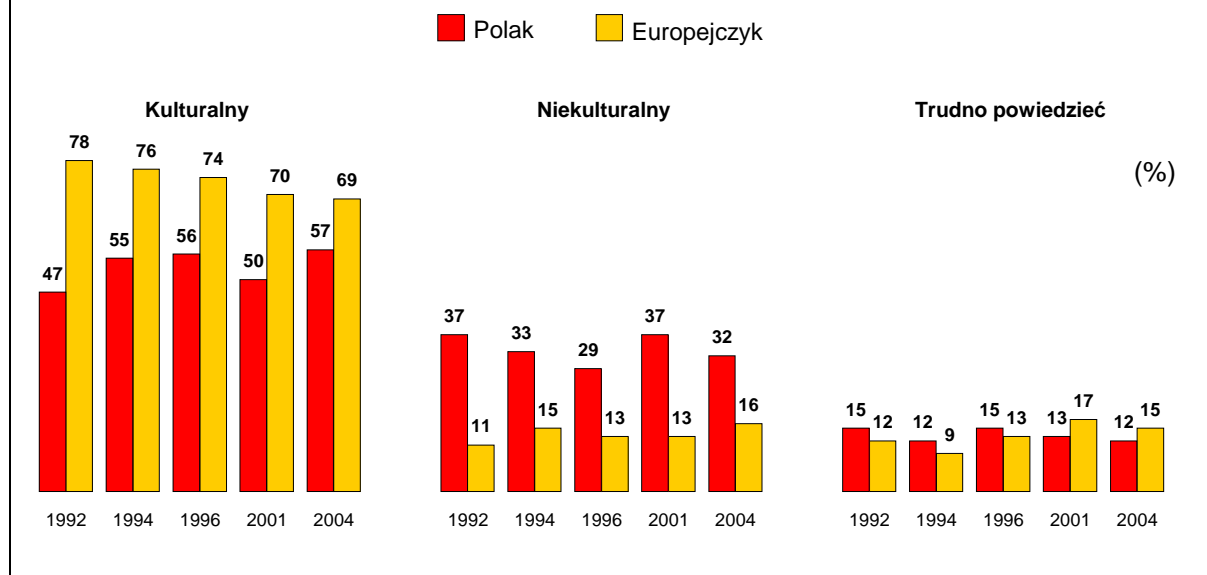
Kolejną cechą - obok warunków życia i systemu wartości - bardzo istotnie odróżniającą Polaka i Europejczyka jest pewność siebie, którą najprawdopodobniej należy łączyć z poczuciem własnej wartości. Podobnie jak w ubiegłych latach, typowy Europejczyk postrzegany jest jako człowiek pewny siebie, natomiast typowy Polak - jako osoba zagubiona.

Przeciętny Europejczyk nadal oceniany jest jako bardziej wykształcony i kulturalny niż Polak. Jednak w opinii większości badanych zarówno typowy Polak, jak i typowy Europejczyk to osoby wykształcone i kulturalne.

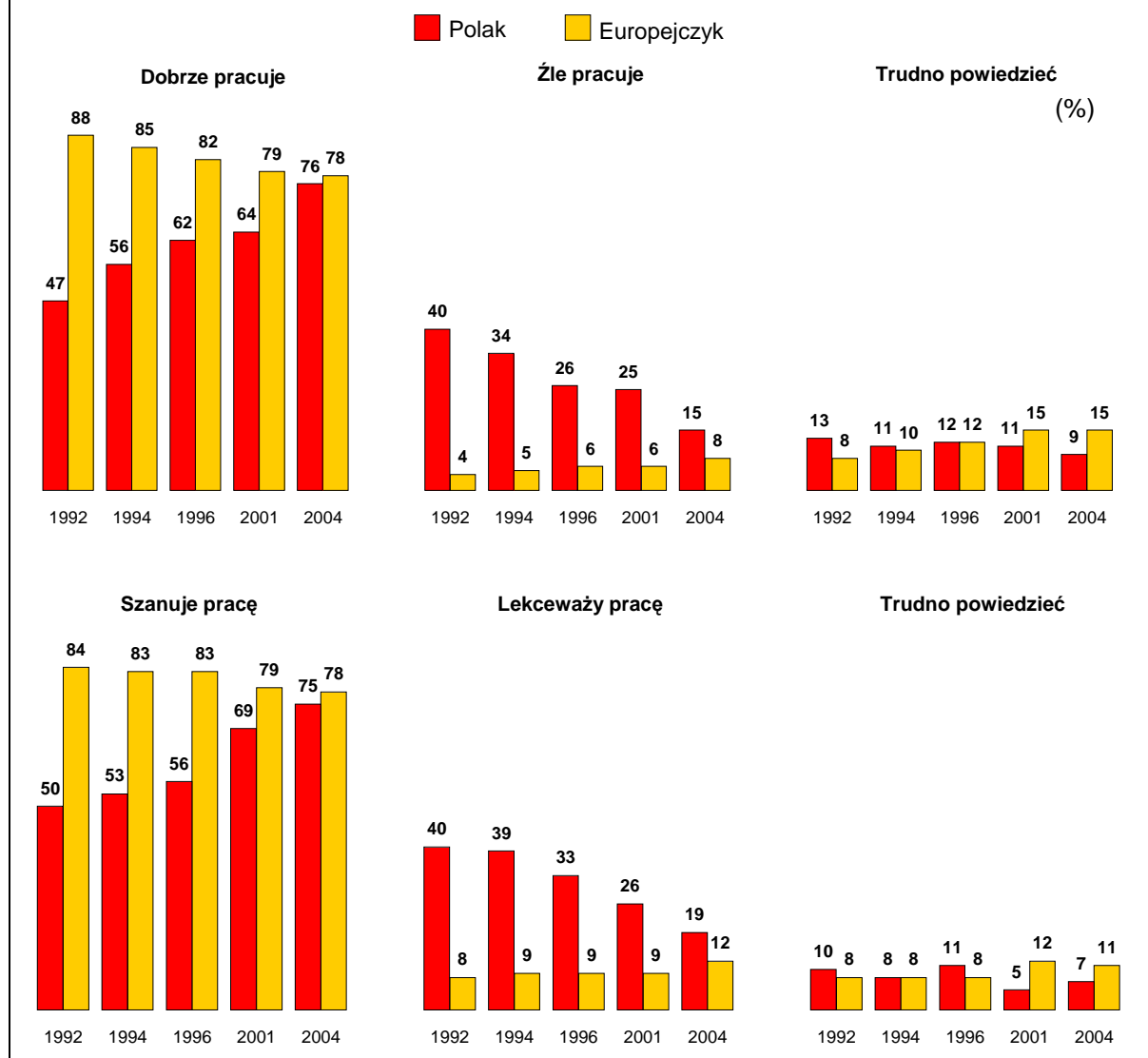
RYS. 8. OPINIE O TYPOWYM POLAKU I TYPOWYM EUROPEJCZYKU

Pod względem pozostałych analizowanych cech, które składają się na stereotypowy wizerunek Polaka i Europejczyka, obie charakterystyki różnią się już w mniejszym stopniu. Typowego Polaka i Europejczyka łączy porównywalne **nastawienie do pracy i wydawania pieniędzy, stosunek do ludzi oraz zasady etyczne.**

Chociaż w systemie wartości typowego Polaka, jak wspomniano, rodzina zajmuje wyższą pozycję niż praca, jednak nie znaczy to, że nie docenia on jej znaczenia. Przeciwnie - wraz z upływem lat jego stosunek do pracy się poprawia. W 1992 roku z opinią, że typowy Polak dobrze pracuje, zgadzało się 47% badanych, w 2001 roku - prawie dwie trzecie (64%), obecnie zaś już ponad trzy czwarte (76%). Tylko nieznacznie więcej osób (78%) charakteryzuje w ten sposób przeciętnego mieszkańca Europy Zachodniej. Podobnie jest z przekonaniem, że typowy Polak szanuje pracę: w 1992 roku wyrażało je 50% ankietowanych, w 2001 roku - ponad dwie trzecie (69%), a obecnie już trzy czwarte (75%). Przeciętnego Europejczyka opisuje w ten sposób tylko nieco większa liczebnie grupa (78%).

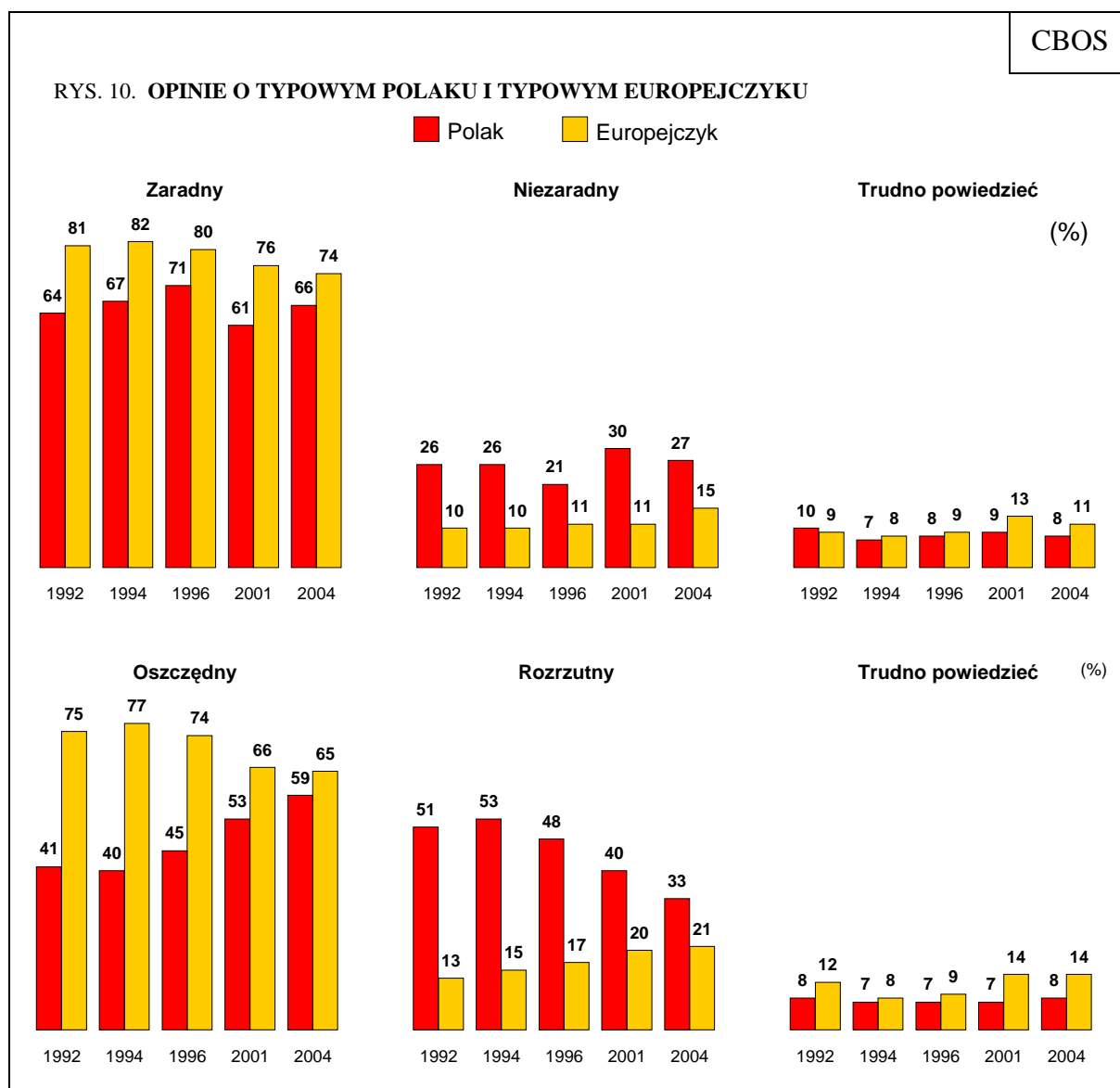
RYS. 9. OPINIE O TYPOWYM POLAKU I TYPOWYM EUROPEJCZYKU

Typowy Polak jest nie tylko prawie tak samo pracowity jak Europejczyk, ale niewiele ustępuje mu także pod względem zaradności.

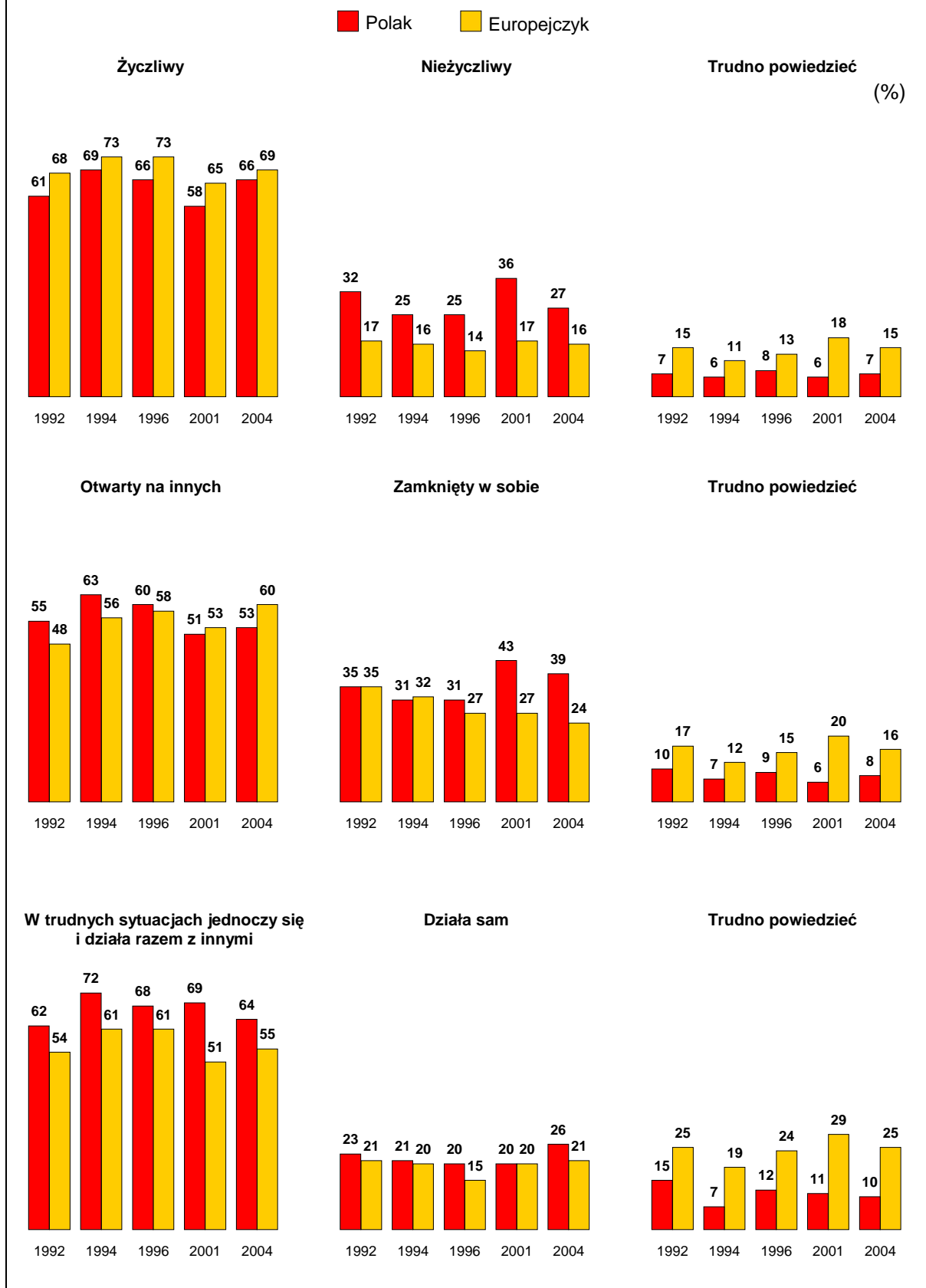
Mimo przekonania, że przeciętny Polak żyje w gorszych warunkach niż mieszkaniec Europy Zachodniej, równocześnie - w opinii społecznej - jest mniej oszczędny niż Europejczyk. Jednak w ostatnich latach, jak wynika z naszych badań, stosunek Polaków do wydawania pieniędzy się zmienia i upodabnia do postaw Europejczyków. W 1992 roku z opinią, że typowy Polak jest oszczędny, zgadzało się 41% badanych, w 2001 roku - nieco ponad połowa (53%), a obecnie prawie trzy piąte (59%). Wprawdzie oszczędność nadal

częściej przypisywana jest mieszkańcowi Europy Zachodniej (65%), jednak różnice wskazań są niewielkie.

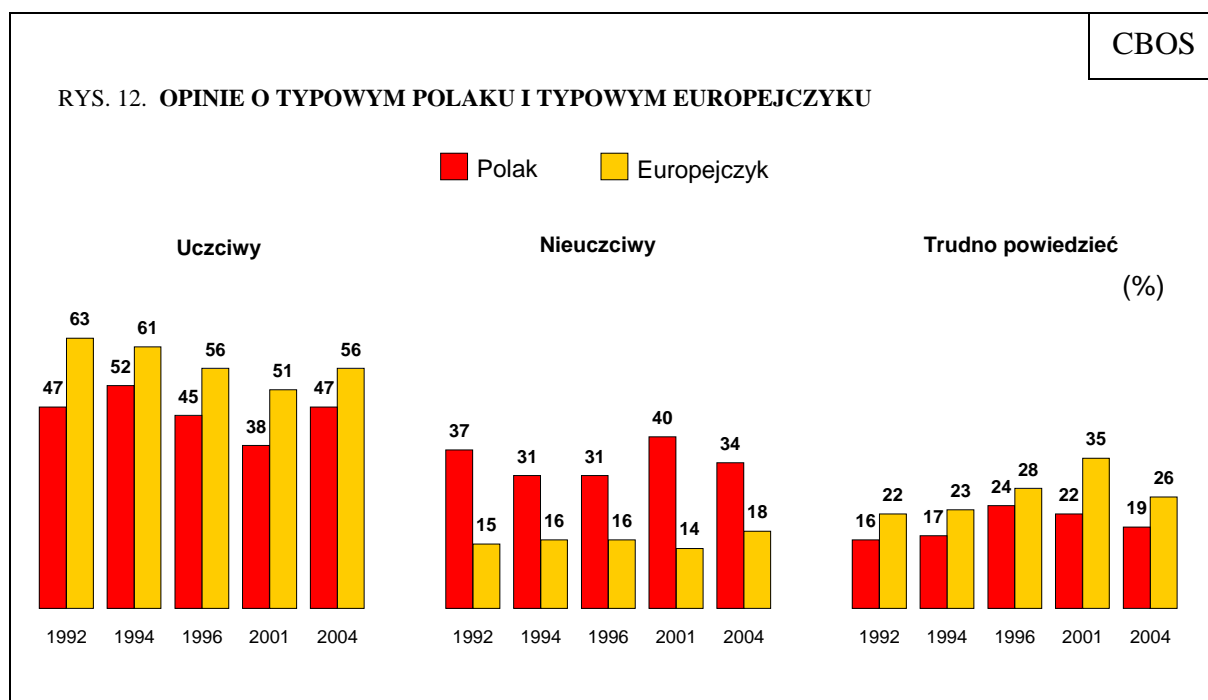

Znaczne podobieństwo między Polakiem i Europejczykiem dostrzegano w ich stosunku do ludzi. Typowego mieszkańca Europy Zachodniej nieco częściej niż mieszkańca naszego kraju charakteryzowano jako człowieka życzliwego i otwartego na innych. Jednak również w opisie nastawienia Polaka do innych ludzi przeważają cechy pozytywne. W opinii społecznej do obrazu Polaka nieco bardziej pasuje określenie, że w trudnych sytuacjach jednoczy się i działa razem z innymi, jednak ponad połowa badanych uważa, że trafnie opisuje ono również sposób postępowania typowego Europejczyka.

RYS. 11. OPINIE O TYPOWYM POLAKU I TYPOWYM EUROPEJCZYKU

W stereotypie Europejczyka niezmiennie od lat silniej eksponowana jest uczciwość. Obecnie w opinii społecznej przeważa pogląd, że również typowy Polak jest osobą uczciwą.

★

★

★

Po obserwowanym przed trzema laty pogorszeniu samooceny Polaków, widocznym w niekorzystnych zmianach opinii na temat typowego mieszkańca naszego kraju, autostereotyp Polaków wyraźnie się poprawił. Podsumowując zmiany zachodzące w tym zakresie w ostatnich latach można powiedzieć, że stajemy się coraz bardziej podobni do Europejczyków, ale jednocześnie zachowujemy cechy konstytutywne dla naszej tożsamości narodowej: religijność, patriotyzm, przywiązanie do rodziny. Sferą, w której zmiany są najbardziej widoczne, jest stosunek do pracy, którą cenimy coraz bardziej i wykonujemy coraz lepiej.

Opracowała
Beata ROGUSKA